

Groeien in cultuur

conceptnota
cultuureducatie

Joke Schauvliege,
Vlaams minister van Leefmilieu,
Natuur en Cultuur

Pascal Smet,
Vlaams minister van Onderwijs,
Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel

Groeien in cultuur

conceptnota cultuureducatie

Joke Schauvliege,
Vlaams minister van Leefmilieu,
Natuur en Cultuur

Pascal Smet,
Vlaams minister van Onderwijs,
Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel

vooraf

“Er bestaat een bloedband tussen kind en kunstenaar. Een kind is geen kunstenaar. En een volwassen kunstenaar is geen kind. Maar ze zijn allebei ‘muzische mensen’ en ze voelen allebei de innerlijke druk van een sturende muzische imperatief, spontaan geuit door het kind, artistiek geuit door de componist, de schilder, de dichter. De kinderlijkheid als verwonderend en vormend proces van inzicht is een gemeenschappelijke voorwaarde voor een scheppend leven. Canto – ergo sum”¹.

Wie aandachtig naar een kind kijkt en ziet hoe het groeit, ontdekt een groot innovatief vermogen, een brede interesse om dingen te verkennen en te leren. Het maakt geen opdeling tussen schooltijd en vrije tijd, tussen binnen- en buitenschools. De leefwereld en de leerwereld zijn dezelfde. Verwondering is de drijfveer, creativiteit de motor van elke stap vooruit.

Bij de ontwikkeling van de verbale taal zien we al vlug dat niet elk kind of jongere evenveel soelaas vindt in woorden zeggen en later ook schrijven. Sommige kinderen of jongeren tekenen liever, spelen een rollenspel, dansen of musiceren. Het creatief vermogen van elk kind, van elke jongere zoekt een eigen taal, een taal die het best aansluit bij de eigen persoonlijkheid. Een taal waarin het kind of de jongere zich het sterkst uitdrukt en verbeeldt, en alle indrukken het best kan verwerken.

2

Je hoeft maar terug te denken aan je eigen jeugd om te beseffen hoe belangrijk dat is; hoe fijn het gevoel was een nieuw aspect van je ‘ik’ te ontdekken, omdat je iets graag deed of er complimenten van anderen over kreeg. Ongeacht of je daarbij op een podium stond, tussen een groep leeftijdsgenootjes liep, of achter de tekentafel zat.

¹ Uit: BjørkVOLD Jon-Roar, *De Muzische Mens*, 1992.

Ouders hebben een grote verantwoordelijkheid om zorgvuldig met deze talenten om te gaan. Maar ook alle andere begeleiders van kinderen en jongeren: leerkrachten, jeugdmonitoren, educatieve medewerkers, docenten... We stellen een groot vertrouwen in hen, maar verwachten tegelijk ook veel: we geven onze kinderen, onze toekomst, niet zomaar uit handen. Tegelijk beseffen we elke dag weer dat we die toekomst niet kennen en dat we er amper vat op hebben.

Wie vandaag met kinderen en jongeren bezig is, wordt dan ook het best bijgestaan door een goed uitgebouwd en gevarieerd cultuur-, jeugd- en onderwijsaanbod dat oog heeft voor de uitdagingen van morgen. Een aanbod dat aansluit bij onze natuurlijke vorm van leren biedt een rijke leer- en leefomgeving en is per definitie niet gebaat bij een model van verschillende werelden die naast elkaar bestaan en elkaar in het beste geval heel af en toe vinden. Er is nood aan wederzijds contact, het is tijd om muurtjes te slopen en bruggen te bouwen, en vast te stellen dat het water veel minder diep is dan gedacht.

Samen willen we ieder kind, elke jongere de kans geven om te groeien in cultuur. Dit krijgt vorm in dit gezamenlijk strategisch beleidskader *Groeien in cultuur*. Hierin gaan we vanuit onze bevoegdheden cultuur, jeugd en onderwijs, op basis van een gedeelde missie en definitie, samen op zoek naar een afstemming en versterking van ons beleid. Deze conceptnota is ook een uitnodiging naar alle betrokken spelers om te reageren op dit beleidskader en om mee te werken aan de verdere invulling ervan.

Joke Schauvliege
Pascal Smet

inleiding

Cultuureducatie is geen nieuw begrip in het beleid van de Vlaamse overheid. Cultuur en educatie zijn in wezen vaste ingrediënten van het Vlaamse overheidsbeleid van de afgelopen dertig jaar. Maar net zoals het globale cultuur-, jeugd- en onderwijsbeleid in verschillende bewegingen tot stand is gekomen, net zo voltrekt zich de aandacht en een beleid rond cultuureducatie in verschillende golven.

Een korte terugblik op het beleid van de Vlaamse overheid leert ons dat cultuureducatie, hoewel al veel vroeger verweven in het beleidsinstrumentarium, als transversale beleidsprioriteit het afgelopen decennium sterk onder de aandacht is gekomen. Zo werd het kritische draagvlak voor meer en betere cultuureducatie vergroot.

In het cultuur- en jeugdbeleid staan creatie, spreiding en educatie centraal. Deze vormingsidee (of -ideaal) zit vandaag verankerd in de rist beleidsmaatregelen (decreten, reglementen, richtlijnen...) waarin cultuureducatie zijn plek krijgt. Dit is het geval voor elk van de verschillende sectordecreten (kunsten, erfgoed, sociaal-cultureel volwassenenwerk, amateurkunsten, circus, lokaal cultuur- en jeugdbeleid, Vlaams Jeugd- en kinderrechtenbeleid) en het transversale Participatiedecreet, het Vlaams Jeugdbeleidsplan maar ook bv. voor de overeenkomsten met bovenbouworganisaties. De *Veldtekening Cultuureducatie* heeft zeer recent nog deze verscheidenheid en brede vertakking van cultuureducatie in het cultuur- en jeugdbeleid blootgelegd en onderstreept. De installatie van de collegagroep ACCE (Ambtelijke Coördinatie Cultuur Educatie) binnen het Beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media vormde begin 2009 een belangrijke mijlpaal.

Binnen onderwijs zorgt het onderzoek van Anne Bamford aanvankelijk voor een kleine schokgolf, maar uiteindelijk toch vooral voor een positieve kentering. De nood aan een coherent referentiekader voor cultuureducatie wordt steeds groter. De aanpassing van de vakoverschrijdende eindtermen enerzijds en van de eindtermen muzische vorming anderzijds zijn stappen in de goede richting. Onder de impuls van de CANON Cultuurcel gaan steeds meer scholen aan de slag met een dynamoPLAN. Ook de geplande hervormingen van het Deeltijds Kunstonderwijs (DKO) willen meer inspelen op de interesses van kinderen en jongeren én de samenwerking met het leerplichtonderwijs verstevigen. De Vlaamse overheid beschikt met andere woorden over tal van instrumenten en

middelen om te werken aan de ontplooiing van de culturele competenties van kinderen en jongeren.

Deze initiatieven kwamen er niet zomaar. Het Vlaams beleid rond cultuureducatie werd in recente jaren meermaals tegen het licht gehouden. Zo zijn er **rapporten** en beleids-teksten uit de vorige legislaturen:

- > *Kwaliteit en Consistentie*, het onderzoek van Anne Bamford;
- > *Smaakmaker*, een beleids- en actienota over cultuureducatie;
- > *Gedeeld/Verbeeld*, het rapport van de commissie cultuur en onderwijs;
- > *Verdieping/Verbreiding*, het rapport van de werkgroepen deeltijds kunstonderwijs.

Deze ideeën werden intussen verder afgetoetst en verfijnd aan de hand van analyses en adviezen uit recente beleids- en onderzoekstrajecten:

- > de resultaten van het Cultuurforum 2020;
- > de resultaten van de Participatiesurvey;
- > de *Veldtekening Cultuureducatie*;
- > het overleg van de ACCE-werkgroepen;
- > de werkvergaderingen van het netwerk cultuureducatie voor lerarenopleidingen;
- > het Vlaams Jeugdbeleidsplan.

Waar die aandacht zich in eerste instantie vertaalt binnen de verschillende beleidsvelden groeit meer en meer de overtuiging dat de impact van cultuureducatie toeneemt naarmate de samenwerking tussen de verschillende velden en beleidsdomeinen toeneemt. Al het onderzoek wijst op de noodzaak van een hechtere samenwerking tussen cultuur, jeugd en onderwijs.

Met de voorliggende conceptnota willen de Vlaamse ministers Schauvliege en Smet de stap naar een meer structurele samenwerking zetten. Deze samenwerking situeert zich op verschillende niveaus:

- > gezamenlijke visie ontwikkelen;
- > faciliteren en voorwaarden scheppen;
- > informeren en sensibiliseren.

De nota schetst de contouren van een gemeenschappelijk strategisch beleidskader m.b.t. cultuureducatie: een gedeelde visie, missie en een set strategische doelstellingen. Dit alles wordt vertaald in een concreet actieplan. Een groot deel van de acties bestaat reeds, maar door ze in een gedeeld kader onder te brengen, ontstaat de mogelijkheid tot samenwerking, tot wederzijdse beïnvloeding en versterking. Dat is finaal de bedoeling van dit plan: de voorwaarden creëren opdat kinderen en jongeren alle kansen krijgen om hun creatieve talenten te ontwikkelen, opdat er een levendige wisselwerking ontstaat tussen de cultuur-, jeugd- en onderwijspraktijk. De fundamenten zijn er al: het uitgebreide en zeer verscheiden cultuureducatieve werkveld is een ideale voedingsbodem. Nu komt het erop neer om duurzame bruggen te bouwen door al deze inspirerende praktijken meer zichtbaarheid te geven, door ze met elkaar in contact te brengen, ze beter op elkaar af te stemmen en een meer geïntegreerd beleid te voeren.

In die zin is deze conceptnota een nieuwe stap in het proces om cultuureducatie te bestendigen als een wezenlijk onderdeel van het cultuur-, jeugd- en onderwijsbeleid in Vlaanderen.

inhoud

1. Een visie op cultuureducatie ...10

1.1. Een begripsomschrijving ...11

1.2. Een gedeelde definitie en missie ...13

1.3. Cultuureducatie en het beleid ...15

1.3.1. Cultuureducatie in het cultuurbeleid ...15

1.3.2. Cultuureducatie in het jeugdbeleid ...17

1.3.3. Cultuureducatie in het onderwijsbeleid ...19

2. Doelstellingen ...22

2.1. Meer en betere cultuureducatie voor iedereen ...23

2.2. De culturele competenties van leerkrachten en cultuureducatieve professionals verkennen en versterken ...23

2.3. Een brede leef- en leeromgeving creëren ...24

2.4. Artistieke talenten maximale ontwikkelingskansen bieden ...25

3. Beleidsmatige Verankering ...26

4. Actieplan ...28

4.1. Doelstelling 1: meer en betere cultuureducatie voor iedereen ...29

4.1.1. Een doorlopend en geïntegreerd referentiekader voor cultuureducatie in het kleuter- en leerplichtonderwijs ...29

4.1.2. Een geoptimaliseerd beleidsinstrumentarium voor cultuureducatie in de cultuur- en jeugdsector ...30

4.1.3. Cultuureducatief aanbod voor en projectwerking met scholen ...31

4.1.4. Cultuur in elke klas: www.dynamo3.be ...33

- 4.1.5. Leesplezier ...33
- 4.1.6. Sensibiliseringscampagne voor cultuureducatie ...36
- 4.1.7. Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor Cultuureducatie ...37
- 4.1.8. Mijn Kunst is Top ...38
- 4.1.9. Een platform voor mediawijsheid: www.INgeBEELD.be ...38

4.2. Doelstelling 2: de culturele competenties van leerkrachten en cultuureducatieve professionals verkennen en versterken ...39

- 4.2.1. Actualiseren beroepsprofiel leerkracht ...39
- 4.2.2. Een sectorbreed Vorming, Training en Opleiding (VTO)-beleid en de mogelijkheden tot het Erkennen van Verworven Competenties (EVC) voor cultuureducatieve begeleiders (binnen niet-formele context) ...40
- 4.2.3. Opmaak beroepenstructuur en (beroeps)competentieprofiel voor wie een rol opneemt als 'cultuureducator' ...40
- 4.2.4. Expertisenetwerken CultuurEducatie (ENCE) ...41
- 4.2.5. CultuurEducatie binnen de Lerarenopleidingen ...42
- 4.2.6. dynamoDAGEN (provinciale ontmoetingsdagen) ...42
- 4.2.7. De lerarenkaart ...43
- 4.2.8. De verzameling en ontsluiting van informatie rond cultuureducatie ...44

4.3. Doelstelling 3: brede leef- en leeromgeving ...45

- 4.3.1. Brede School ...45
- 4.3.2. Infrastructuur ...46
- 4.3.3. Virtuele erfgoedexpert in de klas ...47
- 4.3.4. Onderzoek leesomgevingen ...48
- 4.3.5. Inrichten van jeugdculturele zones ...48

4.4. Doelstelling 4: artistieke toptalenten maximale ontwikkelingskansen bieden ...49

- 4.4.1. Kansen voor artistiek toptalent binnen een hervormd DKO ...49
- 4.4.2. Individuele artistieke trajecten binnen het leerplichtonderwijs ...50
- 4.4.3. Masterclasses voor jonge talenten ...50
- 4.4.4. Een beleidskader voor topcultuur scholen ...51

deel I

Een visie op cultuureducatie

Om een gezamenlijk beleidskader te formuleren, hoeven we niet van nul te starten. We bouwen voort op *Gedeeld/ Verbeeld* (2008), basisteksten over cultuur van UNESCO, de studie *Cultuur in de Spiegel*², de teksten van het Atelier *Competentieverwerving en -waardering stimuleren* van het Cultuurforum, Het Vlaams Jeugdbeleidsplan 2010-2014, en de *Veldtekening Cultuureducatie* (2011).

Dit hoofdstuk beginnen we met een begripsomschrijving voor cultuur, educatie en cultuureducatie. Vervolgens schuiven we onze gedeelde definitie en missie voor cultuureducatie naar voor en daarna zoomen we in op de benadering van cultuureducatie in de betrokken beleidsvelden.

² VAN HEUSDEN, B, *Cultuur in de Spiegel. Naar een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs*, Groningen, 2010.

Dit onderzoek loopt nog en kent daarnaast ook nog een vervolg in Vlaanderen, maar de basisconcepten zijn al uitgewerkt. (Zie hiervoor ook pagina actie 4.1.1)

1.1. Een begripsomschrijving

Wat verstaan we onder cultuur?

We beschouwen cultuur als (gedeelde) betekenisgeving. Cultuur stelt de mens in staat betekenis te geven aan zijn of haar werkelijkheid. Cultuur betekent ook de werkelijkheid zoals de mens die ervaart.

We kunnen cultuur omschrijven als een gedeelde herinnering. We putten uit dit gedeelde betekenisfonds wanneer we denken, handelen of communiceren. Cultuur als betekenisfonds omvat het eigen lichaam (beweging, dans, gebaren, klank, ...), voorwerpen (instrumenten, objecten, textiel, sculpturen, gebouwen, boeken, schilderijen, ...) taal (gezongen, gesproken en geschreven) grafische symbolen (tekeningen, schilderkunst, foto, film, video, ...)³.

Ons menselijk vermogen tot cultuur is fundamenteel. Je kunt het indelen in vier culturele basisvaardigheden: waarneming, verbeelding, conceptualisering en analyse⁴.

Wat verstaan we onder educatie?

Educatie is een overkoepelende term die zowel vorming, opleiding, onderwijs als opvoeding omvat. Het betreft processen die zich afspelen binnen en buiten schoolse contexten en waarmee leren gemoeid is. Het aspect 'leren' (datgene wat een individu bewust of onbewust doet) overstijgt uiteraard de notie 'educatie' (datgene dat aan een individu aangeboden wordt). In het bijzonder informeel leren, dat spontaan gebeurt en waar niet noodzakelijk een intentie mee gemoeid is, ontsnapt hier soms aan.

We kaderen educatie bewust binnen een ruimer perspectief van levenslang en levensbreed leren. Mensen stoppen niet met leren, van in de wieg tot op de oude dag, en dat binnen de uiteenlopende omgevingen waarin ze zich bewegen: het gezin, de kinderopvang, de school, het werk, het verenigingsleven, de straat, de sociale media... Educatie laat zich niet beperken tot een bepaalde leeftijdscategorie of context.

³ Uit: *Gedeeld/Verbeeld* en *International Symposium on Cultural Statistics* organized by UNESCO Institute for Statistics and Observatoire de la culture et des communications du Québec.

(http://www.colloque2002symposium.gouv.qc.ca/h4v_presentation_an.htm)

⁴ Uit: *Cultuur in de Spiegel*.

Cultuur is Leren, leren is Cultuur

Volgens het brede cultuurconcept dat we hanteren kan je elke vorm van leren en educatie ook een vorm van cultuur noemen. Is het volledige onderwijs en alles wat daarbuiten aan educatie gebeurt dan cultuureducatie te noemen? Natuurlijk niet!

Cultuureducatie begint daar waar educatie uitgaat van een **bewuste omgang met cultuur**. Zo wordt onderwijs *cultuuronderwijs* daar waar het de intentie heeft om betekenis en betekenisgeving tot voorwerp te maken van onderwijs. Met andere woorden: educatie wordt cultuureducatie en onderwijs wordt cultuuronderwijs, daar waar het zich richt op de ontwikkeling van een **cultureel bewustzijn**. Cultuureducatie sluit bijgevolg nauw aan bij de ontwikkeling van het **zelfbewustzijn** (van kinderen, jongeren én hun begeleiders). Cultuureducatie is dus niet iets wat zich in de marge van het onderwijs of leren afspeelt: het bevindt zich juist in de kern ervan.

Elke culturele of creatieve activiteit heeft daarnaast een vormende component. Zo hangt cultuureducatie nauw samen met processen en maatregelen die de participatie aan cultuur bevorderen, en die – vanuit het standpunt van culturele organisaties of instellingen – traditioneel onder ‘publieksbegeleiding, -werking of -bemiddeling’ vallen. We onderscheiden *cultuureducatie* evenwel van deze activiteiten doordat het een **intentionele educatieve** component heeft, dat het m.a.w. bewust tot doel heeft om mensen te laten (bij)leren. Cultuur wordt dus cultuureducatie daar waar een cultuurinitiatief doelbewust een leerproces opzet.

Cultuureducatie als brede noemer

Onze begripsomschrijving integreert kunst, erfgoed en (multi)media als essentiële onderdelen van cultuur. We bevestigen hier uitdrukkelijk deze keuze en spreken in het vervolg enkel nog over cultuureducatie. Deze term dekt dus het brede veld, inclusief leesbevordering, kunst-, erfgoed- en media-educatie.

1.2. Een gedeelde definitie en missie

We omschrijven cultuureducatie als elke vorm van **intentionele educatie** die een **bewuste omgang met cultuur** nastreeft in een **bewust gehanteerd medium**.

Cultuureducatie is binnen onze visie gericht op **persoonlijke en sociale ontwikkeling** en **bewustwording** en op het verwerven van de competentie en de bereidheid om aan **cultuur deel te nemen en deel te hebben**.

Op het kruispunt tussen cultuur-, jeugd- en onderwijsbeleid heeft cultuureducatie een emancipatorisch vermogen. Wil cultuureducatie deze ambitie waarmaken dan kan het dat door:

- > ons vermogen tot **zelfreflectie** en ons **inzicht in de eigen cultuur, die van anderen**, en in cultuur in het algemeen, te vergroten;
- > bewust op zoek te gaan naar **die manier(en) van uitdrukken** die het dichtst aansluit(en) bij onze persoonlijkheid en naar mogelijkheden om deze taal bewust te hanteren en er ons in uit te drukken;
- > onze competentie en de bereidheid om aan cultuur deel te hebben en deel te nemen te vergroten en zo kansen en ruimte te bieden voor **creativiteit** en **innovatie**.

Vanuit die visie spreekt duidelijk het waarom van cultuureducatie. We zien het verwerven van culturele competenties als een noodzakelijk element in de ontwikkeling van elk individu, van kinderen en jongeren in het bijzonder. Mede dankzij cultuur(educatie) kunnen we handvaten bieden om om te gaan met de hedendaagse complexe werkelijkheid. Tegelijk creëren we de mogelijkheid om die werkelijkheid op andere, esthetisch plezierige, niet voorgekauwde, kritische of soms absurde manieren te ervaren.

Bij de uittekening van dit gemeenschappelijke beleidskader en actieplan focussen we op die leeftijdsgroep waar de doorsnede tussen cultuur, jeugd en onderwijsbeleid het grootst is: kinderen en jongeren tot en met 18 jaar. Daarbij hebben we vanzelfsprekend aandacht voor educatie binnen de context van het kleuter- en leerplichtonderwijs, maar evenzeer voor educatie in de vrije tijd. Cultuur bevat een eigen code, een eigen taal, en die moet

je leren. We weten dat cultuureducatieve inspanningen het meest effect hebben als je er vroeg mee begint. De Vlaamse overheid wil alle kinderen en jongeren in Vlaanderen voldoende kansen bieden om hun culturele competenties te ontwikkelen in de school en in de vrije tijd.

De focus op kinderen en jongeren vindt nog een bijkomende grond in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Hierin wordt bepaald dat kinderen recht hebben op deelname aan ‘culturele en artistieke activiteiten’.

Kinderen hebben recht op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en gezondheidszorg (art.24), een passende levensstandaard (art.27), onderwijs (art.28), vrije tijd, ontspanning en culturele activiteiten (art.31) (uit het Internationaal Verdrag Rechten van het Kind). Dit geldt voor alle kinderen, in het bijzonder zij die het – om uiteenlopende redenen – moeilijker hebben in de samenleving dan anderen: de zgn. maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren verwijzen we naar jongeren die omwille van hun afkomst, hun thuissituatie, hun fysieke of mentale situatie of hun statuut⁵ een groter risico lopen op achterstelling of uitsluiting op een of meerdere levensdomeinen. Het is niet omdat een kind arm is, geboren werd in een ander land, of met een handicap leeft dat het niet minder zin heeft om deel te nemen aan een cultuureducatief aanbod. Een volwaardig leven houdt in dat men inspanningen doet op alle levensdomeinen om tegemoet te komen aan de behoeften van alle kinderen en jongeren in Vlaanderen.

⁵ B.v. als niet-begeleide minderjarige.

1.3. Cultuureducatie en het beleid

Een blik op de beleidsnota's van de Vlaamse ministers van cultuur, jeugd en onderwijs is voldoende om te weten dat cultuureducatie als essentiële schakel wordt beschouwd bij de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren.

In 'Vlaanderen In Actie' ligt het accent op de lerende Vlaming maar wordt ook het belang van cultuur-, jeugd- en sportbeleid voor zowel sociale versterking als zelfontplooiing benadrukt.

1.3.1. Cultuureducatie in het cultuurbeleid

Cultuureducatie maakt al sinds jaar en dag een wezenlijk onderdeel uit van het Vlaamse cultuurbeleid, getuige daarvan de 'volksontwikkeling' in de jaren '70. Elke organisatie binnen de gesubsidieerde culturele sector neemt expliciet dan wel impliciet een cultuureducatieve rol op: binnen de subsectoren erfgoed, kunsten, circus, amateurkunsten, de bibliotheken, cultuur- en gemeenschapscentra en het hele sociaal-cultureel volwassenenwerk behoort cultuureducatie tot de doelstellingen. Cultuureducatie binnen cultuur richt zich naar zowel naar kinderen, jongeren als naar volwassenen.

De beleidsnota cultuur 2009-2014 verbindt cultuureducatie onlosmakelijk met het begrip **culturele competentie**, dat gezien wordt als het vermogen om keuzes te maken en zelfstandig, kritisch en creatief te kunnen omgaan met de cultuurgoederen en -uitingen die ons omringen, maar ook met het ruimere sociaal-cultureel en maatschappelijk gebeuren. Kortom, een essentiële competentie om de uitdagingen van vandaag en morgen aan te gaan.

De resultaten van de Participatiesurvey 2009 wezen andermaal op de significante impact van cultuureducatie en de opbouw van eigen 'cultureel kapitaal' tijdens de kindertijd voor deelname aan cultuur als volwassene.

Investeren in cultuureducatie betekent dus investeren in de **ontwikkeling van de talenten en vaardigheden van elk kind, elke jongere en elke volwassene**. Cultuur emancipeert en versterkt sociale banden tussen mensen. Cultuur geeft vorm en inhoud aan de gemeenschap (sociale ontplooiing) en versterkt het individu (zelfontplooiing). Streven naar levenskwaliteit en welvaart in Vlaanderen gaat hand in hand met een verhoging van de participatie, van een **gevarieerde en creatieve cultuurbeleving en -deelname**.

Hierop bouwen de werkteksten van het Atelier Competentieverwerving en -waardering stimuleren van het Cultuurforum 2020 voort⁶:

“Op het individuele niveau is cultureel leren een voorwaarde voor een blijvend evenwichtige identiteitsontwikkeling van ieder mens en zo ook voor de opbouw van een op actieve participatiegerichte maatschappij (...). Op het maatschappelijke niveau wordt intussen wereldwijd aanvaard dat maatschappelijke vooruitgang en groei vier belangrijke pijlers heeft: economische vooruitgang, zorg voor de natuur, sociale samenhang en cultuur. Meer nog, cultuur wordt erkend als het bindweefsel en de katalysator voor een hoogontwikkelde en duurzame samenleving. Het niveau van culturele competentie van een samenleving zal daarom een steeds belangrijkere rol spelen, omwille van de impact daarvan op het economische, het ecologische, het sociaal-politieke domein.”

Het verwerven van culturele competentie of ‘cultureel leren’, dat in de diepte gaat en geen kwestie is van kennisoverdracht alleen, stelt **bijzondere voorwaarden** aan cultuureducatie. Deze moet via beleving en interactie verlopen, en een beroep doen op alle zintuigen en soorten intelligentie.

“Cultuureducatie dient niet louter zakelijk maar ook geëngageerd te gebeuren. De vonken moeten overslaan. Cultureel leren vraagt om uitdaging en prikkels om grenzen te verleggen, te experimenteren. Maar ook een uitnodigende en vertrouwen wekkende context, aanmoediging, en succesvolle rolmodellen, zoals kunstenaars en andere (culturele) figuren die deze interesses en talenten helpen ‘ontwaken’.”

Cultuureducatie maakt samen met cultureel leren, cultuurparticipatie, cultuurproductie, cultuurspreiding en -bemiddeling deel uit van **één creatief proces**. Het maakt deel uit van een breder geheel aan maatregelen die de burger in staat stellen – door het verwerven van culturele competentie of cultureel te leren – **zowel deel te nemen aan cultuur, als deel te hebben aan cultuur**. Niet alleen op persoonlijk en sociaal vlak, maar ook op professioneel en maatschappelijk vlak is dit, vandaag meer dan ooit, onontbeerlijk. Hier ligt ontegensprekelijk een sterke interculturele dimensie – het leren omgaan met diversiteit – in vervat.

⁶ Verdiepende tekst bij *Leren in cultuur en doorcultuur. Doorbraken voor 2020*, p. 2 e.v.

1.3.2. Cultuureducatie in het jeugdbeleid

Culturele competenties geven kinderen en jongeren een kompas en dragen bij tot persoonlijke, maatschappelijke én sociale ontwikkeling. Cultuur is een kinderrecht voor alle kinderen en jongeren. In ons streven naar een zo breed mogelijke ontwikkeling van kinderen en jongeren, zijn cultuur en kunst belangrijke componenten en nemen zij binnen de beleidsnota Jeugd en het Vlaams Jeugdbeleidsplan een prominente plaats in.

Het gaat om het ontwikkelen van creativiteit die kan ingezet worden in het verdere leven, de loopbaan, vrije tijd enz... Uit onderzoek blijkt uitvoerig dat hoe vroeger kinderen en jongeren in contact komen met cultuur en kunst, des te meer kans er is dat men later blijft participeren en dus ook de vruchten van die participatie plukt.

In de beleidsnota Jeugd lezen we:

“Waar onderwijs gericht is op het bijbrengen van kennis en feiten, stimuleert cultuur jongeren om zekerheden los te laten en creatief om te gaan met die kennis. Cultuur leert bij uitstek omgaan met verschillen. En de generatie Vlamingen van morgen zal diverser zijn dan die van vandaag. Ik wil kinderen en jongeren **culturele ruimte geven** door meer kinderen en jongeren te laten deelnemen aan het bestaande cultuureducatieve aanbod door o.m. door het creatieve gebruik van digitale media en gaming te stimuleren, door de relatie tussen cultuureducatie op school en buiten de school te versterken. Jeugd- en jongerencultuur wordt een prioriteit voor het lokale jeugdbeleid. Door deze prioriteit kies ik ervoor om steden en gemeenten te stimuleren om rekening te houden met de jeugd- en jongerencultuur in een zo breed mogelijke zin van het woord...”

Jeugdbeleid in Vlaanderen heeft zowel een horizontale als een verticale dimensie. Dit betekent dat jeugd dé focus is en de jeugdsector de core business.

Het Vlaams Actieplan kinderrechten en het Vlaams jeugdbeleidsplan zijn instrumenten binnen het horizontaal jeugdbeleid. Binnen deze twee instrumenten leggen we bruggen naar andere beleidsniveaus en andere sectoren. Deze nota is hiervan een illustratief voorbeeld. De beleidsdialoog tussen jeugd, onderwijs en cultuur biedt kansen om een beleid te voeren dat uitgaat van het potentieel van kinderen, en niet van een deficit.

Binnen de verticale dimensie wordt het jeugdwerk in Vlaanderen benoemd als een plek voor kinderen en jongeren binnen hun eigen tijd, samen met andere, onder (educatieve) begeleiding en met de integrale ontwikkeling van kinderen en jongeren als doel. Binnen de jeugdsector zijn er tal van organisaties die impliciet of expliciet aan cultuureducatie doen. Cultuur wordt vaak als middel ingezet om bepaalde doelen te bereiken. Binnen het vernieuwde decreet Vlaamse Jeugd en kinderrechtenbeleid kozen we ervoor om buiten de versterking van de rechtspositie voor cultuureducatieve verenigingen ook expliciet ruimte te geven aan cultuureducatie. Binnen het vernieuwde decreet bakenen we cultuureducatie af als het stimuleren van artistieke creativiteit bij kinderen en jongeren en het leren begrijpen van de taal van de kunsten. Deze benadering is een specifieke beleidsvertaling van de definitie die we in deze nota naar voor schuiven.

Wie zich waagt aan cultuureducatie, moet ook de ruimte krijgen om te experimenteren en te falen. Naast deze trial & error-benadering is binnen het cultuureducatief proces het kind of jongere als ‘deelhebber’ een belangrijk gegeven. Het jeugdbeleid speelt een complementaire rol inzake cultuureducatie en de meerwaarde vertaalt zich binnen de offensieve en participatieve kijk naar kinderen en jongeren. We streven ernaar dat kinderen en jongeren de kans krijgen om mee het cultuur(educatieve) aanbod te bepalen. Dit om verschillende redenen: participatie betekent dat kinderen en jongeren als volwaardige gebruikers worden aanzien, het is een manier om hen te lokken en later ook te confronteren met andere artistieke uitingen, die misschien verder van hun leefwereld liggen. Het is ook een manier om jeugdcultuur te erkennen én om jonge talenten de kansen te geven die ze verdienen. Dit impliceert o.a. voldoende aandacht voor cultuureducatie rond jeugdculturele uitingen als graffiti, dj, comedy...

Een performant cultuureducatief beleid is tot slot ook vooral een lokaal beleid. Voor de lokale beleidsplanning kozen we er voor om steden en gemeenten te stimuleren om een beleid te ontwikkelen rond jeugd -en jongerencultuur waar cultuureducatie een belangrijk onderdeel van vormt.

1.3.3. Cultuureducatie in het onderwijsbeleid

In wat voorafging stelden we reeds dat cultuureducatie niet tot de periferie van onderwijs of leren behoort, maar er mee de kern van uitmaakt. We kunnen dit perspectief ook omkeren: hoe sluit cultuureducatie aan bij de basismissie van **onderwijs**? Wanneer we op zoek gaan naar de basisopdracht van onderwijs komen telkens dezelfde twee aspecten naar boven: **persoonlijke** en **sociale ontwikkeling**⁷. Hierbij aanknopend stelt de beleidsnota Onderwijs en Vorming (2009-2014):

“Kunst- en cultuureducatie vormen een essentieel onderdeel van de persoonlijke en sociale ontwikkeling van kinderen en jongeren. Ze dagen leerlingen uit om, vanuit een ongewoon en boeiend perspectief, een brede en open kijk op de samenleving te ontwikkelen. Via kunst en cultuur kunnen leerlingen enthousiast gemaakt worden voor andere, moeilijke of minder populaire, vakken. En niet in het minst kunnen kunst- en cultuureducatie talenten blootleggen bij kinderen en jongeren die zich niet zo goed in hun vel voelen op de ‘traditionele’ school, maar zich beter kunnen uitdrukken in dans, zang, muziek, beeldtaal enzovoort...”

Cultuureducatie en persoonlijke ontwikkeling

We bouwen verder op wat Peter Adriaenssens schreef in *Gedeeld/Verbeeld*:

“We leven in een tijd die verbale communicatie overwaardeert. Je moet praten over je gevoelens, over ideeën, je moet standpunten formuleren. De realiteit is dat deze aanleg zeer ongelijk verdeeld is. Er zijn heel wat kinderen en jongeren die zich het best voelen als ze emoties mogen uitdrukken in andere talen: dans, zang, muziek, beeld, ruimte, theater ...”

Daar ligt voor cultuureducatie een grote kans: jonge mensen uitnodigen om die manier van uitdrukken te verkennen die hen het beste ligt, en hen te stimuleren om van vanuit die sterkte te groeien. Om te ontdekken en te ontwikkelen waar je goed in bent, is het van belang dat je de taal (het medium) of de talen waar je sterk in bent mag ontwikkelen. Deze media, met uitzondering van het maatschappelijk dominante, verbaal discursieve medium, behoren overwegend tot het artistieke domein.

⁷ Zie bijvoorbeeld *Kwaliteit en Kansen voor elke leerling*, voorstel van de commissie Monard bij de hervorming van het secundair onderwijs.

Dit is dan ook uitdrukkelijk de manier waarop wij onderwijs, leren en groei willen benaderen: op een positieve manier, vanuit sterktes en bekrachtigend eerder dan remediërend of vanuit deficiëntie.

Cultuureducatie en sociale ontwikkeling

De link tussen cultuureducatie en sociale ontwikkeling is evident: cultuureducatie begint, daar waar onderwijs bewust omgaat met cultuur. Cultuureducatie richt zich zo op de ontwikkeling van een cultureel (zelf)bewustzijn. Of anders: cultuureducatie begint daar waar onderwijs bewust maakt van het met anderen gedeelde betekenisfonds. Dit complexe en levende geheel van betekenissen ontstaat in de interactie tussen mensen onderling en de mens en zijn omgeving. Zich bewust worden van zichzelf ten opzichte van anderen en ten opzichte van de omgeving is sociale ontwikkeling van de persoon.

Het hoeft geen betoog dat deze bewuste omgang met cultuur een belangrijke **interculturele** component heeft: een bewuste omgang met cultuur impliceert niet alleen de verkenning van eigen cultuur, maar zeker ook die van anderen.

deel II

Doelstellingen

In onze missie voor cultuureducatie geven we een aantal aanzetten waarop een beleid ter zake idealiter gestoeld moet zijn. Zo willen we ons uitspreken over het ‘voor wie’, het ‘door/samen met wie’, het ‘waar en wanneer’ en het ‘hoe/op welke manier’. Kwaliteit, diversiteit en toegankelijkheid vormen daarbij cruciale aandachtspunten, evenals de aandacht voor zowel de verbredende als de verdiepende dimensie van cultuureducatie.

Op die basis komen we tot 4 hiernavolgende doelstellingen voor een Vlaams beleid m.b.t. cultuureducatie.

2.1. Meer en betere cultuureducatie voor iedereen.

Deze doelstelling omvat verschillende aspecten. Er gebeurt momenteel al heel wat cultuureducatie, zowel in de schooltijd als in de vrije tijd. De studie van Bamford en recent ook de Veldtekening Cultuureducatie toonden de rijkdom en diversiteit hiervan aan. Of daarbij dan iedereen aan zijn trekken komt, rekening houdend met leeftijd, interesse, ervaring, talent, sociale achtergrond... is nog een andere kwestie. Over de kwaliteit en toegankelijkheid van cultuureducatie hebben we in sommige gevallen duidelijke indicaties, maar vaak geven organisaties en scholen zelf aan dat ze nood hebben aan bruikbare kaders en instrumenten. Ieder kind draagt een 'rugzakje' dat het tijdens zijn leven gaandeweg vult met ervaringen. Het moet op zijn weg aansluiting vinden bij een kwalitatief hoogstaand aanbod dat bereikbaar, begrijpbaar en genietbaar is, en tegemoet komt aan zijn behoeften, vragen en talenten.

Doelstelling 1 richt zich met andere woorden op de brede maatschappelijke verankering van cultuureducatie, zowel aan de kant van de aanbieders, als aan de kant van hen die er aan deelnemen en -hebben. De uitbouw van een doorlopend referentiekader voor cultuureducatie in het onderwijs, dat aansluit bij de ontwikkeling en leefwereld van kinderen en jongeren, enerzijds, en de optimalisering van het beleidsinstrumentarium m.b.t. cultuureducatie binnen cultuur en jeugd, anderzijds, staan daarbij voorop. Deze structurele inbedding vullen we op korte termijn aan met praktijkondersteuning en een stevig uitgewerkt communicatieluik, gericht op maatschappelijke sensibilisering.

2.2. De culturele competenties van leerkrachten en cultuureducatieve professionals verkennen en versterken.

Waar doelstelling 1 inzet op een grotere maatschappelijke belangstelling voor en participatie aan cultuureducatie, heeft doelstelling 2 een meer verdiepende finaliteit, gericht op de expertise van zij die cultuureducatieve processen begeleiden: leerkrachten, vormingswerkers, jeugdmonitoren, gidsen..., ongeacht of zij dit beroepsmatig doen, dan wel op vrijwillige basis. Cultuureducatieve begeleiders moeten niet alleen competent zijn op agogisch-didactisch, maar ook op inhoudelijk en technisch vlak. We verwachten van hen

dat ze creatief zijn, origineel, onderlegd, goed kunnen omgaan met het ‘publiek’ dat ze voor zich hebben...

Vorming en opleiding van al wie vanuit professionele of andere doeleinden een cultuureducatieve rol opneemt, zien we daarbij als een cruciale hefboom om te komen tot (meer) professionalisering en kwaliteit inzake cultuureducatie. Hetzelfde geldt voor een meer gestructureerde netwerking, expertise-deling en doorgedreven samenwerking van deze cultuureducatieve begeleiders. Essentieel daarbij zijn:

- > de uitbouw van kwaliteitsvolle referentiekaders die ten grondslag kunnen liggen aan – enerzijds – opleiding en vorming en – anderzijds – EVC van cultuureducatieve begeleiders (zowel binnen formele als niet-formele context);
- > een grotere mobiliteit en sectoroverschrijdende uitwisseling van cultuureducatieve begeleiders;
- > een breder draagvlak voor ‘competentiedenken’ binnen de formele en niet-formele culturele / cultuureducatieve vrijetijdssector.

Om de brug te slaan tussen cultuur, jeugd en onderwijs, stellen we de ondersteuning van expertisenetwerken voor cultuureducatie in het vooruitzicht.

2.3. Een brede leef- en leeromgeving creëren

Om de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te vergroten is een grotere samenwerking tussen de verschillende leefsferen van kinderen en jongeren (thuis, op school, in de vrije tijd) noodzakelijk. Ouders, wijken, scholen, jeugdhuizen, ... worden in een lokale context geconfronteerd met specifieke problemen waarop ze niet elk individueel een antwoord kunnen bieden. De draagkracht van gezinnen, organisaties en scholen komt bijgevolg sterk onder druk te staan.

Doelstelling 3 is er dan ook op gericht om leer- en leefomgevingen te creëren die kinderen en jongeren de kans bieden om zowel binnen als buiten de school en op tal van terreinen leerervaringen op te doen. Ook cultuureducatie vindt plaats binnen heel uiteenlopende contexten. Aandacht voor zowel het formele als het informele leren versterkt de culturele competentie en het zelfbewustzijn van kinderen en jongeren.

We willen inzetten we op goed uitgeruste, authentieke en inspirerende leer- en leefomgevingen die kinderen op verschillende manieren in contact brengen met cultuureducatie. Het gaat hier zowel om fysieke als mentale ruimte waarin kinderen en jongeren zich cultureel kunnen ontplooiën.

2.4. Artistieke talenten maximale ontwikkelingskansen bieden

Waar de eerste doelstelling erop gericht is om alle kinderen en jongeren de kans te bieden om hun talenten te ontdekken, willen we expliciet aandacht geven aan die talenten die eruit springen, talenten die een eigen bedding nodig hebben om tot volle wasdom te komen. Dat soort 'toptalenten' dient gekoesterd en behoeft naast bijzondere aanmoediging zorgvuldige begeleiding.

Met de vierde doelstelling willen we met andere woorden in de verschillende beleidsdomeinen faciliterend optreden opdat aangetoonde artistieke toptalenten zich maximaal kunnen voorbereiden op een professionele artistieke carrière.

Vaak wakkert een cultuureducatief traject, een bevlogen leerkracht, een inspirerende jeugdwerker, een kunstenaar het talent van een kind of jongere aan. Het is ook van belang om dat ontluikende talent op een goede, aangepaste manier te begeleiden en te laten doorstromen van en naar deeltijds kunstonderwijs en kunstsecundair onderwijs, richting hoger onderwijs, richting kunstpraktijk.

deel III

Beleidsmatige Verankering

Met het oog op de verankering van het beleid over de legislaturen heen, is een coördinatie op het niveau van de Beleidsdomeinen Cultuur, Jeugd, Sport & Media (CJSM) en Onderwijs en Vorming (O&V) een absolute noodzaak. Hierin werden in de afgelopen jaren belangrijke stappen gezet. Vooreerst kreeg de samenwerking tussen de beleidsdomeinen een juridische basis in de vorm van een ambtelijk **protocol**, ondertekend door de leidend ambtenaren van zowel als CJSM als O&V. Dit protocol bevestigt bestaande samenwerkingsprojecten, maar biedt ook kansen voor een uitbouw in de toekomst.

Daarnaast vraagt de coördinatie van het beleid voor cultuureducatie een **institutionele verankering** in de Beleidsdomeinen CJSM en O&V. Binnen de structuren van het Beleidsdomein O&V zijn cultuur- en kunsteducatie al enige jaren verankerd in **CANON Cultuurcel**. Binnen het Beleidsdomein CJSM is er recent **ACCE** opgericht. ACCE staat voor **Ambtelijke Collega-groep Cultuur Educatie** en is samengesteld uit collega's vanuit de verschillende entiteiten.

Om de beleidsafstemming tussencultuur, jeugd en onderwijs verder op de rails te zetten, is het van belang deze institutionele verankering op lange termijn te verzekeren. Op korte termijn zien we 4 sporen:

- 1) Gebruik maken van de kansen die het ambtelijke **samenwerkingsprotocol** tussen de Beleidsdomeinen CJSM en O&V biedt op meer synergie, o.a. door het jaarlijks organiseren van een gezamenlijke beleidsraad op vlak van cultuur, jeugd en onderwijs.
- 2) Een continuering en verdieping van de ambtelijke verankering via **ACCE en CANON** Cultuurcel.
- 3) Afstemming van de bestaande beleids**instrumenten** m.b.t. cultuureducatie, inclusief afstemming met en tussen diverse **commissies** die zich uitspreken over cultuureducatieve dossiers.
- 4) Netwerking met diverse stakeholders op Vlaams niveau in cultuur, jeugd en onderwijs bij het verder uittekenen en implementeren van het strategisch beleidskader cultuureducatie (steunpunten, pedagogische begeleidingsdiensten, adviesraden, ...). Netwerking op Internationaal niveau, als voorzitters van het Europese ACEnet, dat Europese beleidsmakers rond het thema cultuureducatie verenigt.

Deze beleidsmatige verankering is noodzakelijk voor een duurzame uitwerking van de strategische doelstellingen en concretisering van ons gezamenlijk actieplan.

Tegelijkertijd willen we op basis hiervan graag het gesprek aangaan met de verschillende stakeholders (o.a. de adviesraden) binnen cultuur, jeugd en onderwijs, en hen uitnodigen om deze doelstellingen te helpen realiseren. Zoals reeds eerder gezegd, is deze conceptnota een volgende stap naar een structurele samenwerking tussen cultuur, jeugd en onderwijs op vlak van cultuureducatie. Deze samenwerking situeert zich niet alleen op het beleidsniveau, maar krijgt hopelijk ook in de praktijk zelf meer slagkracht.

deel IV

Actieplan

Dit hoofdstuk ontvouwt de concrete voorstellen. Het actieplan brengt niet alleen de bestaande initiatieven op vlak van cultuureducatie in beeld. Er wordt ook een aantal nieuwe pistes gelanceerd. De focus ligt telkens op de mogelijkheid tot samenwerking, expertisedeling, ontmoeting, afstemming.

Voorliggend actieplan dient gelezen te worden als een momentopname. Het lijst een aantal activiteiten op die vandaag relevant zijn voor de concrete uitvoering van de gezamenlijke visie op cultuureducatie. Door ze in een gedeeld kader onder te brengen, ontstaat de mogelijkheid tot samenwerking, tot wederzijdse beïnvloeding en versterking.

De concreet vermelde activiteiten zijn telkens projecten waar de overheid rechtstreeks bij betrokken is.

4.1. Doelstelling 1: meer en betere cultuureducatie voor iedereen

4.1.1. Een doorlopend en geïntegreerd referentiekader voor cultuureducatie in het kleuter- en leerplichtonderwijs.

Als we cultuureducatie duurzaam willen integreren in het kleuter- en leerplichtonderwijs, is er nood aan een helder referentiekader⁸, waartoe leerkrachten en andere cultuureducatieve actoren die voor deze doelgroep werken zich kunnen verhouden. Om werk te maken van deze fundamentele onderbouw, start in het voorjaar van 2012 het onderzoek *Cultuur in de Spiegel Vlaanderen*. Met dat vierjarig onderzoek willen we, in nauwe dialoog met het Vlaamse cultuur-, jeugd- en onderwijsveld, een **continu referentiekader voor geïntegreerde cultuureducatie** voor het kleuter- en leerplichtonderwijs laten ontwikkelen, dat aansluit bij de ontwikkeling en leefwereld kinderen en jongeren, en hun hele schoolcarrière doorloopt.

Dit referentiekader kan de basis vormen voor een hertekening van het **onderwijscurriculum** en inspiratie bieden bij de ontwikkeling van **evaluatiestrategieën** voor cultuureducatie. Op korte termijn willen we de uitgangspunten van *Cultuur in de Spiegel* meenemen in de hervorming van het secundair onderwijs, voor zover de voorlopige resultaten en timing dit toelaten. Hetzelfde geldt voor de afstemming van dit referentiekader met de hervorming van Deeltijds Kunstonderwijs, waarbij we oog willen hebben voor de rol die het Deeltijds Kunstonderwijs kan spelen in de realisatie van cultuureducatie in het kleuter- en leerplichtonderwijs.

Dit referentiekader voor cultuureducatie in het onderwijs willen we bewust verhouden tot de kijk van het cultuur- en jeugdbeleid op cultuureducatie. Daarom willen we de ontwikkeling van dit referentiekader gaandeweg ook laten convergeren met de optimalisering van het beleidsinstrumentarium voor cultuureducatie in de sectoren cultuur en jeugd (actie 4.1.2).

⁸ Bamford, 2007, *Gedeeld / Verbeeld*, 2009, *Grootvriendt*, 2010.

4.1.2. Een geoptimaliseerd beleidsinstrumentarium voor cultuureducatie in de cultuur- en jeugdsector

Cultuureducatie neemt een belangrijke plaats in binnen de gesubsidieerde jeugd- en cultuursector. De cultuur- en jeugdorganisaties ervaren het beleid momenteel echter als snel veranderend en hebben, vanuit de bestaande versnippering van de regelgeving, vragen bij de visie van het beleid op de rol van de verschillende (sub)sectoren⁹. Daarmee verband houdend leeft de vraag naar een kwaliteitskader dat als toetssteen geldt voor de evaluatie en kwaliteit van cultuureducatie, een vraag die gedeeld wordt in het onderwijsveld.

Om de verschillende beleidsinstrumenten beter op elkaar af te stemmen en om tot een gezamenlijk kwaliteitskader te komen zullen we een commissie in het leven roepen. Deze commissie krijgt de opdracht mee om de verschillende bestaande beleidsinstrumenten te screenen, en de huidige beoordelings- en evaluatiecriteria op vlak van cultuureducatie te vergelijken. Dit kan op termijn uitmonden in enkele aanpassingen van de regelgeving, maar in de nabije toekomst wordt vooral gemikt op concrete suggesties voor een optimalere praktijkondersteuning en dossierbehandeling binnen de bestaande decretale kaders.

Tegelijkertijd verwachten we concrete voorstellen voor een coherent en geïntegreerd kwaliteitskader rond cultuureducatie. Dit kwaliteitskader moet toelaten om onze gezamenlijke beleidsvisie concreter vorm te geven, alsook om de rol van verschillende (sub)sectoren met betrekking tot cultuureducatie te expliciteren. De commissie zal – op voorstel van beide ministers – worden samengesteld op basis van expertise en kennis van het werkveld.

Parallel met het bovenstaande willen we binnen de beschikbare budgettaire ruimte een duurzame ondersteuning van kwalitatieve cultuureducatieve werkingen continueren, samen met het blijvend mogelijk maken van kortlopende en nieuwe initiatieven (met het oog op experiment en innovatie) of organisaties d.m.v. projectsubsidies. Het streven naar een evenwichtig/dekkend veld naar discipline, leeftijd en grootte van de organisatie en aansluitend bij de noden van het onderwijs ligt in het verlengde daarvan.

Vanuit het vermelde kwaliteitskader moeten concrete instrumenten kunnen ontwikkeld worden om organisaties te helpen hun eigen cultuureducatieve visie, werking, aanbod, bereik... kritisch door te lichten. Dit kader kan het best op subsector niveau worden

⁹ Vermeersch & Vandenbroucke, 2011.

geconcretiseerd, vermits de verschillende organisaties in het cultuur- en jeugdveld vaak op een heel andere manier aan cultuureducatie werken, in overleg met de ‘afnemers’ van het cultuureducatieve aanbod.

Met de aanpassing van het decreet op het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleid wordt de rechtspositie van de cultuureducatieve organisaties geharmoniseerd. Hiermee komt een einde aan de huidige fragmentering tussen organisaties gesubsidieerd als landelijk georganiseerd jeugdwerk en andere als cultuureducatieve gesubsidieerde jeugdorganisaties. Om kinderen en jongeren degelijk te kunnen begeleiden bij de vormgeving van hun eigen artistiek proces bepaalt het nieuwe decreet op het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleid dat zij hiervoor ondersteuning moeten kunnen krijgen van door het decreet gesubsidieerde cultuureducatieve organisaties.

4.1.3. Cultuureducatief aanbod voor en projectwerking met scholen

Met het oog op cultuureducatie programmeren cultuur- en gemeenschapscentra, bibliotheken, musea, en andere gesubsidieerde cultuur- en jeugdorganisaties een specifiek aanbod voor scholen. Het is een erg breed en gedifferentieerd aanbod naar alle leeftijds-categorieën van het leerplichtonderwijs. Het vernieuwde decreet op het jeugd- en kinderrechtenbeleid geeft cultuureducatieve verenigingen zelfs de ruimte om binnen de schooltijd te werken.

In het geval van de vele organisaties die cultuureducatie als hun kerntaak beschouwen (kunst- en (jeugd)cultuureducatieve organisaties, jeugdtheaters...) maakt deze samenwerking met het onderwijs een belangrijk deel van hun werking uit. Zij gaan daarmee in op de grote vraag die er leeft. De invulling van de samenwerking kan variëren van workshops en creatieve projectweken, over het doorgeven van knowhow, tot een intens en langdurig partnerschap.

Maar ook kunsten- en erfgoedorganisaties en -instellingen voor wie cultuureducatie niet hun corebusiness is, werken educatieve pakketten uit en zorgen voor omkadering van tentoonstellingen, voorstellingen e.d., voor en in nauw overleg met het onderwijs.

Uit de *Veldtekening Cultuureducatie* blijkt dat van alle subsectoren binnen cultuur en jeugd het aandeel cultuureducatief aanbod voor/gericht naar/op maat van/op vraag van onderwijsinstellingen ten opzichte van het totale cultuureducatieve aanbod het grootst is bij de actoren uit het lokaal cultuurbeleid. Bij de bibliotheken focust het cultuureducatief aanbod – logischerwijze – vooral op literatuur en audiovisuele kunsten. Bij cultuur- en gemeenschapscentra gaat het in verhouding meer om podiumkunsten en muziek¹⁰.

Het sluitstuk van kunst- en cultuureducatie in vele cultuur- en gemeenschapscentra zit in een uitgebreid, divers en professioneel omkaderd aanbod van kunsten die voorbehouden worden aan de scholen. Het zijn podiumvoorstellingen, educatieve activiteiten of tentoonstellingen die de centra exclusief aanbieden aan de scholen en dit op maat van de verschillende leeftijdsgroepen: kleuters, lager onderwijs en secundair onderwijs. Kenmerkend voor dit aanbod is de sterke uitbouw van het begrip ‘omkadering’, waarbij de leerkracht sterk betrokken wordt. In de meeste gevallen gebeurt dit door een educatief dossier (lesmap) dat ervoor zorgt dat de leerling de voorstelling beter kan smaken. Ook een omkaderingsactiviteit behoort tot de mogelijkheden¹¹.

Op lokaal niveau ondersteunt de Vlaamse Gemeenschap een cultureel-erfgoedbeleid via het instrument van de cultureel-erfgoedconvenants met lokale besturen. De werking en projecten die gerealiseerd worden binnen deze convenants zijn ook op educatie en participatie van de bevolking gericht. Sommige erfgoedcellen werken specifiek met of voor onderwijs projecten uit¹².

Tot slot mogen de amateurkunstenorganisaties en andere sociaal-culturele actoren niet worden vergeten. De samenwerking met het leerplichtonderwijs (in tegenstelling tot het deeltijds kunstonderwijs) ligt hier minder voor de hand ligt, maar in de praktijk ontwikkelen ze cultuureducatieve instrumenten of initiatieven die ook in klasverband hun toepassing vinden.

¹⁰ Cf. Vermeersch & Vandenbroucke, 2011, p. 84.

¹¹ *Smaakmaker*, 2008, p. 47.

¹² *Ib.*, p. 48.

4.1.4. Cultuur in elke klas: www.dynamo3.be

dynamo3 wil zoveel mogelijk Vlaamse scholen stimuleren om met cultuur aan de slag te gaan. dynamo3 bevordert visieontwikkeling over cultuur op school, ondersteunt creatieve schoolprojecten en biedt, in samenwerking met De Lijn, klassen gratis openbaar vervoer aan naar lokale culturele partners. De dynamo3-formule kent succes: sinds de lancering op 2 april 2009 **participeren al 1200 Vlaamse scholen** aan dynamo3. Deze scholen realiseerden intussen meer dan **1000** ondersteunde creatieve projecten.

dynamo3 is geen alleenstaand verhaal, maar vormt **de kern van een geheel van acties** die de structurele inbedding van cultuur in onderwijs wil stimuleren (dynamoDAGEN, databank cultuureducatie, Expertise Netwerken CultuurEducatie, lerarenkaart, boekenjuf/-meester...). We kunnen in dit verband ook de aanpassing van de maximumfactuur vermelden. Naast verhoogde bedragen voor bepaalde leeftijden in het kleuteronderwijs en de indexering van de bedragen voor het kleuter- en basisonderwijs, wordt ook nagegaan om kinderen tegen kostprijs met De Lijn te vervoeren naar cultuureducatieve activiteiten.

Zowel inhoudelijk, logistiek als op het gebied van het aantal participerende scholen, biedt dynamo3 blijvende kansen op stimulering en uitbreiding, die we in de toekomst willen blijven onderzoeken. We willen, bij de herinrichting van de auteurslezingen door het Vlaams Fonds voor de Letteren, de communicatie over en dispatching van de auteurslezingen in het onderwijs integreren binnen dynamo3. Onderwijs kan ervoor zorgen dat de inspanning die het cultuurbeleid doet om auteurslezingen te ondersteunen op een relevante en gespreide manier een onderwijsdoelpubliek bereikt.

4.1.5. Leesplezier

Het meeste recente PISA-rapport geeft onze leerlingen een zeer hoge score voor technisch lezen, maar toont ook aan dat ze een erg lage leesinteresse hebben. Om die reden organiseerde de CANON Cultuurcel rondetafels over leesplezier in het onderwijs. De stakeholders kwamen intussen tweemaal samen, waarbij we diverse lacunes detecteerden en het begin van een actieplan formuleerden.

In de toekomst willen we dit actieplan Leesplezier verder ontwikkelen. Vooreerst willen we het thema op beleidsniveau verbinden met het **referentiekader** voor cultuureducatie en het onderzoek Cultuur in de Spiegel, met aandacht voor de hervorming van het Secundair onderwijs en met een screening van de bestaande **eindtermen**.

Daarnaast gaan we al in 2012 concreet aan de slag. Met de **Boekenjuf** ontsluiten we goede praktijkvoorbeelden, die we koppelen aan (nieuwe) inzichten en pedagogische tips zoals **de Leeskaart**. In de editie van 2012 ontsluiten we opnieuw de goede voorbeelden van tal van boekenjuffen en -meesters en ontwikkelen we samen met pedagogische begeleiding van de verschillende netten een didactisch instrument rond leesplezier in de klas.

Finland scoort zeer goed in PISA, ook voor lezen. In opvolging van de rondetafels, leesplezier sturen we er nog dit schooljaar een delegatie vanuit de overheid en de koepels heen voor een studiebezoek rond lezen en leesbeleid.

We gaan voort in gesprek met de Vlaamse uitgevers over de integratie van een luik rond leesplezier in de geplande educatieve portaalsite. www.lieverlezen.be wil zowel kinderen en jongeren als leerkrachten en ouders kennis laten maken met een hedendaags aanbod en via sociale media mogelijkheden bieden om erover uit te wisselen.

Om het onderwijs te sensibiliseren voor het belang van leesplezier, besteden we er de komende jaren aandacht aan in de diverse kanalen en acties van Klasse en CaNON. Een bijzonder aandachtspunt wordt daarbij de koppeling tussen dynamo3 en de bij het Vlaams Fonds voor de Letteren gesubsidieerde **auteurslezingen**. Dit moet een nieuwe dynamiek op gang brengen. In het kader van een geïntegreerd letterenbeleid zal de subsidiëring van deze auteurslezingen door het Vlaams Fonds voor de Letteren gebeuren.

De leerkracht speelt een belangrijke rol in het bevorderen van leesplezier bij kinderen en jongeren. Daarom willen we het thema leesplezier in 2012 integreren in de oproep voor projecten binnen het **innovatiefonds voor de lerarenopleidingen**. Op die manier kan binnen de lerarenopleiding op een innovatieve manier gezocht worden naar een betere integratie van lezen binnen de opleiding zelf en een gerichte didactische aanpak voor de leerkrachten in spé.

De CANON Cultuurcel geeft, in samenwerking met het Vlaams Fonds voor de Letteren, sinds vorig jaar bijzondere aandacht aan poëzie in het onderwijs naar aanleiding van **gedichtendag**. De formule waarin dat gebeurt kan jaarlijks wisselen (lezingen, uitdelen publicatie gedichtendag bvb).

De **Inktaap** is een prijs die reeds haar tiende editie voorbij is. In samenwerking met de NTU, Stichting Lezen Nederland en CJSM worden elk jaar de drie boeken die een literaire prijs in de wacht hebben gesleept gelezen door 120-140 scholen in Vlaanderen en Nederland. De prijs Inktaap is intussen een begrip geworden in scholen maar ook in de media en het boekenvak. In de evaluatie die we samen met de partners richting toekomst maken, nemen we het thema leesonderwijs en leesplezier expliciet mee.

Ook **Stichting Lezen** is met haar verschillende leesbevorderingsinitiatieven een begrip geworden in scholen en ook daarbuiten. Via **Boekbaby's** worden ouders aangespoord om hun kinderen met boeken in contact te brengen nog voor ze naar school gaan. Er is de **Jeugdboekenweek**, in samenwerking met NTU en Stichting Lezen Nederland is er boekenzoeker.org voor jongeren van verschillende leeftijdscategorieën, specifiek voor 15-plussers uit TSO en BSO is er **Fahrenheit451**, gedichtendag werd al vermeld. De **kinder- en jeugdjury** werd ondertussen meer dan 30 jaar geleden in het leven geroepen en vond sinds 2001 onderdak bij Stichting Lezen.

Een aantal initiatieven van Stichting Lezen vinden hun weg naar de school via lokale bibliotheken. **Lokale bibliotheken** hebben zelf een aanbod voor scholen en zetten initiatieven op naar kinderen en jongeren. In dit verband zullen bibliotheken in het kader van het nieuwe decreet lokaal cultuurbeleid een sterkere rol krijgen.

De **boekenbeurs** ontvangt jaarlijks 7.000 kinderen tijdens schooltijd en vele anderen in de vrije tijd. Jongerenbezoek is sinds vorig jaar echt in stijgende lijn. Leerkrachten bezoeken tijdens de leerkrachtendagen maar ook daarbuiten. Zij vormen een groot deel van het bezoekend publiek. In samenwerking met Boek.be onderzoekt de CANON Cultuurcel momenteel een samenwerking op vlak van communicatie en sensibilisering in het algemeen en een specifiek scholenaanbod in samenwerking met Stichting Lezen in het bijzonder.

Mind the book is een event rond het alternatieve boek, een initiatief van deSingel en Kunstencentrum Vooruit, de opvolger van Het Andere Boek. De CANON Cultuurcel

wil in dit verdiepende initiatief gaandeweg een sterkere rol opnemen in de programmatie en de communicatie richting onderwijs en leerkrachten, met aandacht voor leesplezier en leesonderwijs.

4.1.6. Sensibiliseringscampagne voor cultuureducatie

Samen zetten we vanuit het Vlaamse cultuur-, jeugd- en onderwijsbeleid in op een brede campagne voor cultuureducatie, die zich ontvouwt in verschillende initiatieven. Het creëren van draagvlak, cultuureducatie onder de aandacht brengen en ermee uitpakken is onontbeerlijk als we cultuureducatie verder willen versterken.

De jaarlijkse **Dag van de Cultuureducatie** – een gezamenlijke organisatie van CANON Cultuurcel (ministerie O&V) en ACCE (ministerie CJSM) in samenwerking met Cultuurnet Nederland – heeft een verdiepende en sensibiliserende finaliteit. De dag wil enerzijds verdieping bieden aan cultuureducatieve professionals (door het aanreiken van inzichten en inspirerende verhalen), en anderzijds bij het grote publiek en in de media aandacht genereren om zo het maatschappelijk draagvlak voor cultuureducatie te verbreden.

Cultuurnet Nederland staat in partnerschap met de Vlaamse initiatiefnemers CANON en ACCE in voor de organisatie van het Nederlandse zusterevenement.

We willen cultuureducatie maatschappelijk sterker legitimeren door de positieve effecten te accentueren. Naast het actief en gestructureerd verzamelen van cultuureducatieve gegevens willen we organisaties stimuleren om **getuigenissen, good practices...** die de **impact**, het **effect** en de **tevredenheid** van het cultuureducatieve werk tonen, te **verzamen** en te **ontsluiten**. Deze strategie willen we samen met stakeholders op Vlaams niveau en met de bovenlokale netwerkorganisaties verder verkennen.

In die context geven we ook aandacht aan uitzonderlijke en intensieve cultuureducatieve projecten, die we **journalistiek en multimediaal ontsluiten**, met de bedoeling om de resultaten van deze interactie breed te ontsluiten. Zo gaat op dit moment de gerenommeerde kunstenaar Jan de Cock een schooljaar lang aan de slag met kinderen van verschillende Brusselse scholen. Stefan Perceval werkt in de context van de dag van de

cultuureducatie 2012 aan een theaterproject met een school voor Buitengewoon onderwijs in Limburg.

Vanuit onderwijs integreren we binnen die context het thema leesonderwijs en leesplezier, met een specifieke aandacht voor leesplezier in 2012-2013.

Ook de **Kunstendag voor Kinderen**, een organisatie van de Vlaamse Overheid (Agentschap Kunsten en Erfgoed), heeft een sterke sensibiliserende kracht. De Kunstendag voor Kinderen moet een evenement worden, waarbij gezinnen met kinderen worden uitgenodigd om kennis te maken met en deel te nemen aan kunst. Tal van kunstorganisaties zullen bij de eerste editie op 18 november 2012 een programma voor kinderen aanbieden. Door dergelijke brede, sensibiliserende acties kunnen we mee een lans breken voor het belang van cultureel leren en de ontwikkeling van de culturele competentie van jongs af aan.

Hoewel het evenement doorgaat op een weekenddag en zich richt tot gezinnen, moedigen we ook toeleiding en communicatie vanuit het onderwijs aan. Partners als de Gezinsbond, CultuurNet, steunpunten uit de cultuursector, Cultuurmarkt voor Vlaanderen en CANON worden op één of andere wijze betrokken bij het initiatief.

4.1.7. Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor Cultuureducatie

Met de uitreiking van een jaarlijkse cultuurprijs aan een persoon of organisatie die op vlak van cultuureducatie een lovenswaardige rol opneemt, wil het cultuurbeleid haar appreciatie uitspreken en tevens een belangrijk signaal geven om het cultuureducatieve werk een **grotere zichtbaarheid** te geven. De Cultuurprijs voor Cultuureducatie beperkt zich niet tot organisaties die enkel kinderen en jongeren aanspreken, maar is gericht naar het brede cultuureducatieve veld.

De minister bevoegd voor cultuur reikt deze prijs jaarlijks uit tijdens een apart (sector) evenement, zodat het cultuureducatieve veld en de laureaat ten volle in het spotlicht komt te staan.

4.1.8. Mijn Kunst is Top

In navolging van het bijzonder succesvolle programma *Mijn Sport is Top!* brengt Ketnet begin 2012 een televisieprogramma met jonge kunstenaars. Jongeren die met veel passie creëren en met hun creaties mensen willen raken, krijgen de kans om iedereen te laten binnenkijken in hun wereld van kunst en cultuur: *Mijn Kunst is Top!*

Het **TV-programma** staat niet op zich. Het kijklustige publiek zal naar de website gelokt worden, die – via een click through naar een **projectwebsite** van CultuurNet – heel wat informatie aanreikt voor kinderen en hun ouders over de kunsttak die hun interesse heeft gewekt (de negen landelijke amateurkunstenorganisaties komen hier in het zicht als kenniscentra en aanbieders). Het TV-programma wordt in februari-maart 2012 uitgezonden en zal bestaan uit een reeks van 24 afleveringen van 7 minuten elk. Wekelijks komen er 4 verschillende kunstdisciplines aan bod; in totaal goed voor 18 disciplines in de hele reeks.

Tijdens en na de TV-reeks zullen kinderen zin krijgen om één of meerdere kunstvormen zelf te ontdekken, waarvan ze misschien zelfs het bestaan niet eens kenden. Via een **één-daags evenement** kan deze mobiliserende rol van het TV-programma worden benut. Kinderen ontdekken welk aanbod aan kunstbeoefening er bestaat en bij welke aanbieders ze hiervoor terecht kunnen. Dit omvat o.a. een infomarkt, een gamma aan proefsessies, verschijning van de presentator en BV's, workshops, kinderdebat, doorlopend open programma. Er wordt gewerkt aan een afgeleid product (boek, website...). Deze samenwerking is breed en kan inspiratie zijn voor verdere samenwerking in het kader van cultuureducatie.

4.1.9. Een platform voor mediawijsheid¹³: www.INgeBEELD.be

Om tegemoet te komen aan de in diverse onderzoeksrapporten¹⁴ aangetoonde behoefte aan een praktijkgerichte ondersteuning van media-educatie voor het onderwijs, investeert het beleidsdomein onderwijs en vorming sinds 2005 in INgeBEELD.

De ontwikkeling van specifieke modules voor het kleuter, lager en secundair onderwijs (respectievelijk INgeBEELD 1, 2 en 3) culmineerde in 2010 in de realisatie van www.ingebeeld.be, een platform voor mediawijsheid voor de lectoren en studenten van

¹³ Voor een definiëring en contextualisering van dit begrip, verwijzen we graag naar de *Beleidsbrief Media, beleidsprioriteiten 2011-2012*.

¹⁴ Zie hiervoor onder meer Bamford, 2007 en Goegebuer, 2004, *Audiovisuele Vorming in het Vlaamse Onderwijs*.

de lerarenopleiding en voor de leerkracht in de praktijk. We ontwikkelen dit platform nu verder in samenwerking met Klasse, VRT, het netwerk voor lerarenopleiders (actie 4.2.5.) en diverse structurele partners uit de cultuursector. De ontwikkeling van een educatieve portaalsite (actie 4.2.10) biedt kansen om de ontsluiting van www.ingebeeld.be te versterken. In het kader van het meerjarenplan Mediawijsheid is www.ingebeeld.be bovendien ook opgenomen in de beheersovereenkomst van de VRT.

4.2. Doelstelling 2: de culturele competenties van leerkrachten en cultuureducatieve professionals verkennen en versterken

4.2.1. Actualiseren beroepsprofiel leerkracht

Kwaliteitsvolle cultuureducatie in het onderwijs vraagt aandacht voor de culturele competentie van alle leerkrachten. Om die reden willen we het beroepsprofiel van de leerkracht, waarvan de culturele competentie nu wordt gevat onder de noemer ‘de leraar als cultuurparticipant’, te herformuleren naar **‘de leraar als cultuurleraar’** of **‘als cultuurdrager’**. Onder deze noemer vatten we beter de culturele competenties, die elke leerkracht zonder extra taakbelasting kan ontplooiën op basis van zijn eigen interesses en talenten. We stellen voor deze actualisering concreet te maken op het moment dat het volledige beroepsprofiel wordt herzien en hierbij rekening te houden met de bevindingen van het onderzoek Cultuur in de Spiegel Vlaanderen.

Deze versterking van de culturele competentie van iedere leerkracht betekent overigens niet dat er geen rol meer zou zijn weggelegd voor de specifieke expertise van diverse vakleerkrachten in diverse artistieke of culturele domeinen. De ontwikkeling van het referentiekader (actie 4.1.1.) kan juist een structurele inbedding geven aan hun specifieke opdracht.

4.2.2. Een sectorbreed Vorming, Training en Opleiding (VTO)-beleid en de mogelijkheden tot het Erkennen van Verworven Competenties (EVC) voor cultuureducatieve begeleiders (binnen niet-formele context)

Er leeft een grote behoefte aan opleidings-, vormings- en trainings-/nascholings-mogelijkheden m.b.t. cultuureducatie. Binnen de beleidsvelden cultuur en jeugd kan het opmaken van een duidelijk competentieprofiel voor al wie een rol opneemt onder de noemer van ‘cultuureducator’ met bijhorende competentiebeschrijving (cf. actie 4.2.3.) als richtlijn dienen om het bestaande opleidingsaanbod te evalueren en optimaliseren. Dit kan als uitgangspunt dienen voor de erkenning van eerder/elders verworven competenties (en dus een grotere mobiliteit onder cultuureducatieve begeleiders). Het laat aansluiting toe bij de Vlaamse Kwalificatiestructuur. Bovendien komt dit niet alleen de professionalisering van het veld ten goede, maar het vormt mee de basis voor de verbetering van het onaantrekkelijk statuut en de arbeidsvoorwaarden van de cultuureducatieve professional¹⁵.

Er is een start genomen met het in kaart brengen van bestaande opleidingsinitiatieven en -behoeften voor cultuureducatieve professionals (incl. mogelijkheden en wensen m.b.t. een specifieke aanvullende opleiding of masterclass) met het oog op een sectorbreed VTO-beleid voor cultuureducatie door een ACCE-werkgroep met vertegenwoordiging vanuit de steunpunten. Een volgende stap is de afstemming van deze inventaris (met het oog op een complementair aanbod) en de communicatie erover richting de professionals zelf. Op termijn kan ook de stroomlijning van het tweede- en derdelijnsaanbod richting het onderwijs aangepakt worden.

4.2.3. Opmaak beroepenstructuur en (beroeps)competentieprofiel voor wie een rol opneemt als ‘cultuureducator’

Een aantal recente initiatieven, beleidstrajecten en onderzoeken, niet in het minst de *Veldtekening Cultuureducatie*, wees op enkele knelpunten inzake de werksituatie van cultuureducatieve professionals en begeleiders in de vrijetijdsector. Eerst en vooral is er de vaststelling dat het beroep van ‘dé cultuureducator’ niet bestaat; in dit verband moeten we veeleer van het meervoud ‘beroepen’ spreken, afhankelijk van de cultuureducatieve

¹⁵ Deze laatste zaken worden momenteel als erg problematisch ervaren. Zie Vermeersch & Vandenbroucke, 2011.

taken en rollen die de persoon in kwestie concreet opneemt in de schoot van een organisatie of instelling. Maar hoe verhouden deze rollen zich ten opzichte van elkaar? Het gebrek aan een kwaliteitsvol referentiekader voor opleiding & vorming en EVC wordt uitdrukkelijk als een zwakte of zelfs bedreiging ervaren. Dit uit zich b.v. heel concreet in de sector van de amateurkunsten, waar de onduidelijkheid m.b.t. wat ‘kunsttechnische begeleiders’ – als concretisering van een mogelijke rol binnen het bredere beroep van ‘cultuureducator’ – moeten kennen en kunnen hen verhindert om eerder verworven competenties te laten erkennen en valoriseren (EVC).

N.a.v. de opmaak van een concreet competentieprofiel van een ‘begeleider in het veld van de actieve kunstbeoefening’ (of ‘kunsttechnisch begeleider’) willen we nagaan wie allemaal een rol opneemt als cultuureducator in het vrijetijdsveld, wat deze professionals en begeleiders doen, en over welke competenties ze moeten beschikken om hun rol op een kwalitatieve manier te vervullen. Hiermee willen we de basis te leggen voor kwaliteitsvolle referentiekaders die ten grondslag kunnen liggen aan opleiding en vorming en EVC, en die een grotere mobiliteit en sectoroverschrijdende uitwisseling van cultuureducatieve professionals en begeleiders mogelijk maken.

Bij de opmaak van de beroepenstructuur en het competentieprofiel zal maximaal afgestemd worden met de instrumenten die door de SERV ontwikkeld zijn.

Het vernieuwde decreet Vlaams Jeugd- en kinderrechtenbeleid voorziet ook een module vorming bij de cultuureducatieve verenigingen. Dit gaat in concreto over de vorming van cultuureducatieve begeleiders, jeugdwerkers én ook leerkrachten.

4.2.4. Expertisenetwerken CultuurEducatie (ENCE)

Met de oprichting van ExpertiseNetwerken voor CultuurEducatie (ENCE) stimuleren we de **wederzijdse** samenwerking tussen regionale partners in de drie sectoren cultuur, jeugd en onderwijs voor twee doelstellingen: de **expertiseopbouw** en -uitwisseling en de **complementariteit** van vraag en aanbod.

Om binnen de context van deze doelstellingen ruimte te laten voor regionale diversiteit,

nodigen we, met een open oproep, bestaande of nieuwe initiatieven met een bovenlokale actieradius uit om zelf aan te geven hoe zij deze doelstellingen in hun regio en in de context van hun werking willen invullen. Bij de selectie zal naast inhoudelijke criteria rekening gehouden worden met een evenwichtige spreiding (over de verschillende provincies) en verankering (zowel grootstedelijke als meer landelijke) over Vlaanderen. De geselecteerde organisaties kunnen in het voorjaar van 2012 van start gaan.

De complementariteit en samenwerking tussen wat op regionaal en op Vlaams niveau wordt ontwikkeld staat daarbij voorop. ACCE en CANON investeren in netwerking op Vlaams niveau met deze ENCE.

4.2.5. CultuurEducatie binnen de Lerarenopleidingen

Om de expertise in en het draagvlak voor cultuureducatie binnen de lerarenopleidingen te vergroten, ondernam de CANON Cultuurcel verschillende initiatieven.

Ze richtte een **Netwerk rond cultuureducatie voor de Vlaamse lerarenopleidingen** op, waaraan intussen alle initiële en academische lerarenopleidingen participeren. Het netwerk speelt een rol in het vorm geven van een beter cultuuronderwijs. Zo reflecteert het netwerk mee over de resultaten van de **rondetafels** leesplezier.

Om de studenten van de lerarenopleiding op een aantrekkelijke en kwaliteitsvolle manier te overtuigen van het belang van cultuureducatie, organiseert CANON Cultuurcel samen met de lectoren uit het Netwerk jaarlijkse **Cultuurdagen voor lerarenopleidingen**. Op een twee dagen durend evenement bereiken we 1000 studenten.

Binnen het netwerk ondersteunen we verdiepende **LABOprojecten**. Met de LABO-projecten creëren we experimenteerruimte voor cultuureducatie in de lerarenopleiding. Op die manier geven we lectoren van de lerarenopleiding de kans om hun expertise te verdiepen via projecten die de studenten rechtstreeks ten goede komen. Aan deze projecten verbinden we een monitoring. De resultaten van deze projecten ontsluiten we breed via www.ingebeeld.be (actie XXX) en diverse online media. Ook hier is aandacht voor leesonderwijs: een van de lopende projecten verbindt **leesplezier** met media-geletterdheid en mediawijsheid.

Via het netwerk kunnen de lerarenopleidingen meewerken aan Cultuur in de Spiegel (actie 4.1.1.).

Vanuit dit netwerk liggen er kansen om samen te werken met de expertisenetwerken cultuureducatie (actie 4.2.4.) om expertise te delen over de sectoren cultuur, jeugd en onderwijs heen.

4.2.6. dynamoDAGEN (provinciale ontmoetingsdagen)

De dynamoDAGEN hebben tot doel om een laagdrempelige en praktijkgerichte ontmoeting tussen de actoren in onderwijs (leerkrachten en leerkrachtenteams) en cultuur (cultuurschakels en lokale culturele partners) te bewerkstelligen. Met het initiatief komen we tegemoet aan de nood aan praktijkgerichte training en stimuleren we ontmoeting op lokaal niveau stimuleren, met aandacht voor de rol van lokale cultuurpartners. De dagen bieden ook ruimte om rond actuele beleidsthema's – zoals voor volgende jaar de hervorming van het DKO of de aandacht voor leesplezier – te communiceren.

4.2.7. De lerarenkaart

De lerarenkaart stimuleert alle professionelen in onderwijs om actief kennis te maken met het educatieve aanbod in musea, natuurparken, wetenschappelijke en technologische instellingen, culturele centra, sportinfrastructuur... waardoor ze geïnformeerd blijven over o.a. educatieve pakketten, workshops, tentoonstellingen en een bezoek met leerlingen degelijk kunnen voorbereiden.

De nieuwsbrieven van de lerarenkaart bieden ook de kans om leerkrachten gericht te informeren over cultuureducatief aanbod.

4.2.8. De verzameling en ontsluiting van informatie rond cultuureducatie

De *Veldtekening Cultuureducatie* wees erop dat door de groei van het aanbod in het algemeen en het aantal aanbieders van (vormen van) cultuureducatie in het bijzonder, het moeilijk kan zijn om als geïnteresseerde/potentiële deelnemer inzicht in en overzicht over de cultuureducatieve mogelijkheden te krijgen. Daarom willen we een strategie ontwikkelen die dit aanbod verzamelt en doelgroepgericht ontsluit.

De aanmaak van een **dynamische en geïntegreerde databank voor cultuureducatie zou hierin op termijn een belangrijk instrument kunnen zijn**. Om hier mee te beginnen startte CANON Cultuurcel samen met CultuurNet Vlaanderen en Klasse in 2011 een overleg op. In 2012 zullen diverse stakeholders uit de onderwijs- en cultuursector betrokken worden om tot een verfijnde behoefte analyse te komen.

Richting onderwijs bieden de diverse bestaande kanalen van **Klasse** en **CANON Cultuurcel** een unieke brug naar leerkrachten, leerlingen en ouders. In de toekomst liggen er kansen in de integratie van deze informatie binnen een **educatieve portaalsite**. De Vlaamse onderwijsoverheid onderzoekt de opstart van een educatieve portaalsite, een unieke toegangspoort voor informatie en educatieve leerobjecten. Vanzelfsprekend kan synergie tussen dit traject en de specifieke kanalen van de CANON Cultuurcel en Klasse de informatie en sensibilisering over het thema cultuureducatie ten goede komen.

Wat de inventarisatie en ontsluiting betreft van het cultuureducatieve aanbod in de vrije tijd bekijken we hoe we de beschikbare kanalen optimaal kunnen inzetten, zowel op de eerste lijn (richting het brede publiek) als op de tweede lijn (richting potentiële inrichters of afnemers).

Projectonderwijs speelt een grote rol in het realiseren van cultuureducatie en creatieve projecten op school. Heel wat uiteenlopende overheden en instellingen bieden scholen ondersteuning aan voor de realisatie van een project of initiatief. Dat zorgt ervoor dat leerkrachten en directies door de bomen het bos niet meer zien. Met www.projectloket.be ontsluiten we op een laagdrempelige manier alle vormen van projectondersteuning voor scholen. We betrekken andere actoren binnen de Vlaamse Overheid en op andere beleidsniveaus (Europese en Belgische instellingen, provincies, steden en gemeenten,

stichtingen, ngo's, ...), om dit overzicht op een blijvende manier actueel en representatief te maken.

Voor de ontsluiting van dit kanaal werken we intensief samen met deze partners.

Vanzelfsprekend liggen voor het projectloket grote kansen in de oprichting van een educatieve portaalsite. In het voorjaar van 2012 lanceren we een widget voor projectloket, die in andere sites, van diverse partnerorganisaties, kan geïntegreerd worden.

4.3. Doelstelling 3: brede leef- en leeromgeving

4.3.1. Brede School

Het vergroten van de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren vergt een grotere samenwerking tussen de verschillende leefsfereen waarin zij zich begeven (thuis, school, vrije tijd). Via duurzame, kwalitatieve samenwerkingsverbanden probeert Brede School hierop een antwoord te bieden. De steeds groter wordende complexiteit van onze samenleving maakt het nodig om vanuit verschillende invalshoeken samen te werken en zo de maatschappelijke uitdagingen aan te gaan. Door samenwerking worden problemen efficiënter, economischer en effectiever aangepakt.

In het Brede School concept staat het ontwikkelen van competenties en het creëren van ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren centraal. Meer en meer wordt erkend dat kinderen en jongeren ook buiten de school en op tal van terreinen leerervaringen opdoen. Aandacht voor zowel het formele als het informele leren versterkt leren en ontwikkelen van kinderen en jongeren. Dit is belangrijk om kinderen en jongeren krachtiger te maken om hun weg te vinden in een samenleving die steeds meer eisen stelt.

Omwillen van het domeinoverschrijdend karakter van het Brede School concept werd een domeinoverschrijdende werkgroep voor Brede School geïnstalleerd. Deze werkgroep kreeg als opdracht om een voorstel van coherent beleidskader voor Brede School uit te werken. In eerste instantie werd uitgegaan van die beleidsdomeinen die expliciet melding maken van brede school in de respectievelijke beleidsnota's of die er al een concreet beleid rond voeren. Een hechte samenwerking tussen cultuur, jeugd, sport, welzijn en

onderwijs is in dit verband dan ook vanzelfsprekend. Gezien het domeinoverschrijdende en het emanciperende karakter van cultuureducatie leent het brede school concept zich uitstekend om hier ook op in te spelen. De experimenten rond brede scholen die in het verleden geïnitieerd werden of momenteel lopen, zullen als inspiratiebron dienen

Het voorstel van deze werkgroep moet resulteren in een discussienota, later te bekrachtigen door de Vlaamse Regering.

4.3.2. Infrastructuur

De maatschappelijke en technologische evoluties zorgen voor een gigantische uitdaging m.b.t. de culturele, jeugd- en schoolinfrastructuur. De jongeren van vandaag zullen als volwassenen in het midden van de 21ste eeuw vooral nood hebben aan competenties waarmee ze zich steeds opnieuw kunnen aanpassen aan nieuwe evoluties. Hoe pas je een cultuurcentrum, een bibliotheek, een grote culturele instelling, schoolgebouw daaraan aan? Hoe integreer je media en technologie op een duurzame manier? Welke eisen stelt dat op vlak van didactiek, interieur en bouwvereisten?

Het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (Agion) voert momenteel een typologisch onderzoek naar de ruimtelijke vertaling van het Brede School-concept, waarbij rekening gehouden wordt met eventuele belemmeringen. In samenwerking met het IWT wil Agion een innovatief totaalconcept ontwikkelen voor een school voor de toekomst. Bedoeling is om een performante, duurzame en gebruiksvriendelijke en flexibele leeromgeving te creëren voor competentieontwikkelen onderwijs. Alle elementen – gebouw, meubilair en digitale media – komen in het project aan bod en moeten perfect op elkaar afgestemd zijn. (Meer info: cf. www.svdt.be)

Mogelijkheden:

- > Digitaal via bv mediargus en bibnetprojecten;
- > Schoolbib als onderdeel van de mediatheek;
- > Leerzorgtechnologie: luisterpuntbib, daisyreaders, luisterboeken, adibib/dyslexie-software;
- > Brede School concept: samenwerking met lokale bib.

Het beleidsdomein CJSM zal van zijn kant onderzoeken hoe bij het ontwikkelen van nieuwe gebouwen of aanpassen van bestaande infrastructuur vanaf de fase van het ontwerp maximaal rekening gehouden kan worden met de vereisten voor een brede leer- en leefomgeving van kinderen en jongeren.

Daarnaast willen we de infrastructuur van cultuureducatieve vlaggenschepen als Destelheide en AldenBiesen verder maximaal inzetten. In Destelheide is er al lang de cultuureducatieve werking van Dharts die we nog meer in de schijnwerpers willen zetten. Zowel in de infrastructuur als de werking naar jongeren of kunstenaars maar ook in de richting van de verdere uitbouw van Dharts als een kenniscentrum.

4.3.3. Virtuele erfgoedexpert in de klas

Het creëren van een brede leer- en leefomgeving betekent ook maximaal gebruik maken van de hedendaagse ICT-mogelijkheden. De virtuele erfgoedexpert in de klas is een innovatieve, educatieve ICT-toepassing, die breedbandtechnologie implementeert in het onderwijs en de erfgoedsector (musea, archieven, erfgoed sites ...). Concreet staan klasjes via een beeldscherm in direct contact met een erfgoedinstelling of -organisatie (museum, archief...), waar plaatselijke specialisten hen de knepen van het vak live uit de doeken doen. De leerlingen maken kennis met de werkplek van deze experts en krijgen de kans om rechtstreeks vragen te stellen. Die interactie zorgt voor een unieke toevoeging aan het reguliere onderwijsprogramma. De 'virtuele erfgoedexpert' opent deuren naar nieuwe werkvormen: een unieke kans om kennis van buiten de schoolmuren op een interactieve manier binnen de vertrouwde klasomgeving over te brengen.

Het aanbod dat reeds gecreëerd werd voor het e-cultuurdemonstratieproject, i.s.m. FARO, de lerarenopleiding van de Arteveldehogeschool Gent en Amsab-ISG, en dat online beschikbaar blijft, is gericht naar het lager- en algemeen secundair onderwijs.

4.3.4. Onderzoek leesomgevingen

Samen met het Kenniscentrum van Boek.be zal CANON Cultuurcel een verdiepend onderzoek doen naar goede voorbeelden van leesomgevingen waarbij de klasbibliotheek ook zeker een rol speelt. Die voorbeelden worden verder onderzocht: succesfactoren, financiering, communicatie, samenwerkende partners. De expertise van de openbare bibliotheken kan hierbij worden ingezet.

4.3.5. Inrichten van jeugdculturele zones

Jeugdculturele zones bieden jongeren creatieve mogelijkheden en steeds vaker ook de nodige begeleiding en ondersteuning binnen grotere steden. Zo is er al een aantal concrete voorbeelden in Mechelen (H30), Leuven (OPEK) en Antwerpen (Fort 8).

We willen de mogelijkheden onderzoeken voor verdere ondersteuning of inspiratie van dergelijke vrijplaatsen in andere steden. De focus ligt niet alleen op de grote steden. We willen ook bekijken hoe en in welke mate bestaande infrastructuur in kleinere gemeenten of steden (cultuurcentra, scholen, ontmoetingsruimtes, industriële panden...) ten dienste gesteld kan worden van jong cultureel talent.

Demos zal een **inhoudelijke bijdrage** leveren aan de verdere ontwikkeling en verspreiding van het **concept 'jeugdculturele zone'**. Ook samenwerking met het agentschap AGION (zie 4.3.2.) kan in deze materie inspiratie bieden.

4.4. Doelstelling 4: artistieke toptalenten maximale ontwikkelingskansen bieden

In de unieke samenwerking tussen cultuur, jeugd en onderwijs willen we ook een kader uitzetten dat tegemoet kan komen aan de ontwikkelingskansen van individuele toptalenten. Deze doelstelling willen we realiseren op basis van faciliterende acties: het creëren van kansen voor toptalent binnen het deeltijds kunstonderwijs en het mogelijk maken van individuele trajecten in binnen de context van het leerplichtonderwijs, het openstellen van masterclasses voor jonge talenten, een adequate doorverwijsfunctie binnen cultuur-educatieve organisaties, jeugdbewegingen....

4.4.1. Kansen voor artistiek toptalent binnen een hervormd DKO

Binnen de nieuwe opleidingenstructuur voor het deeltijds kunstonderwijs willen we explicieter de verschillende leervragen van leerlingen als uitgangspunt nemen¹⁶. Zo zullen leerlingen in 4e graad (= laatste stap van het leertraject) kunnen kiezen voor uitstroom- of doorstroomopleidingen. Uitstroomopleidingen zijn bestemd voor de meerderheid van de leerlingen en gericht op kunstbeoefening in de vrije tijd. Doorstroomopleidingen moeten leerlingen die hoger kunstonderwijs willen aanvatten daar expliciet op voorbereiden via bijkomende opleidingsonderdelen of de uitdieping van opleidingsonderdelen. Doorstroomopleidingen zullen daardoor een grotere studieomvang hebben. Deze leerlingen zullen dezelfde specifieke eindtermen moeten bereiken als leerlingen van het KSO. Het spreekt voor zich dat deze opleidingen zich richten op een beperkte groep leerlingen met een uitgesproken talent.

Rond de hervorming van het DKO bereiden we een afzonderlijke, tweede nota voor, met voorstellen over financiering rationele invulling van het landschap en de personeelsgevolgen. Deze nota zal ook verder de richting aangeven waarin samenwerking tussen academies onderling en tussen academies en scholen voor kleuter- en leerplichtonderwijs optimaal gerealiseerd kan worden.

De tijdshorizon voor het effectief van start gaan van een hervormd DKO is 1 september 2014.

¹⁶ *Kunst Verandert*, conceptnota Inhoudelijke Vernieuwd Deeltijds Kunstonderwijs.

4.4.2. Individuele artistieke trajecten binnen het leerplichtonderwijs

Via Onderwijsdecreet XXI is ondertussen in de **codex secundair onderwijs (art 136/3)** een regeling ingeschreven die vrijstellingen mogelijk maakt voor leerlingen met bijzondere artistieke talenten. De leerlingen moeten de vrijgekomen tijd besteden aan de ontwikkeling van hun talenten in 'een specifieke artistieke context'. Wat die context kan zijn wordt niet verder bepaald, wel moet de inspectie de kwaliteit ervan beoordelen. Vanzelfsprekend kan de professionele kunstensector hier een voorname rol in spelen.

Maar ook het hervormde DKO waar leerlingen via een specifiek doorstroomtraject voorbereid zullen worden op hoger kunstonderwijs kan worden beschouwd als zo'n specifieke artistieke context.

Kunst Secundair Onderwijs (KSO) speelt uiteraard een belangrijke rol in het detecteren en opleiden van artistieke talenten. Ook in het hervormde secundair onderwijs is talentontwikkeling een belangrijk uitgangspunt en zal er in het hervormde onderwijslandschap ruimte zijn voor artistieke richtingen.

4.4.3. Masterclasses voor jonge talenten

In het artistieke landschap in Vlaanderen en in het buitenland worden regelmatig masterclasses en (langdurige) workshops georganiseerd. Deelnemers hebben meestal een professionele scholing achter de rug of zijn professioneel actief. In samenwerking met de initiatiefnemers van deze masterclasses en workshops willen we onderzoeken om deze initiatieven open te stellen voor jonge artistieke talenten, die hetzij in schoolverband hetzij in hun vrijetijdsactiviteiten worden ontdekt.

4.4.4. Een beleidskader voor topcultuur scholen

Om de ontwikkelingskansen van artistieke toptalenten maximaal te ondersteunen wordt er momenteel ook bekeken hoe scholen zich kunnen profileren. Naar analogie met het statuut van de Topsportscholen onderzoeken we momenteel de wenselijkheid, voorwaar-

den en de mogelijkheden om een kader te creëren voor topcultuurscholen. Een en ander zal ook bekeken worden in het kader van de hervormingen van het secundair onderwijs en de positionering van de huidige kunsthumaniora's.

In afwachting hiervan werden reeds enkele maatregelen getroffen om tegemoet te komen aan het specifieke opleidingsprofiel van de Koninklijke Balletschool.

Deze conceptnota kwam tot stand in de schoot van een domein-overschrijdende beleidswerkgroep cultuur, jeugd en onderwijs, gecoördineerd door ACCE (beleidsdomein Cultuur, Jeugd, Sport en Media) en CANON Cultuurcel (beleidsdomein Onderwijs en Vorming).

VORMGEVING:

Leen Depooter – quod. voor de vorm.

BEELDEN:

Pierre Deboux

